

Adıyaman'ın Jeolojik Miras Çalıştayı
13-15 Haziran 2025, Adıyaman, Türkiye
The Workshop on Geological Heritage of Adıyaman
June 13-15, 2025, Adıyaman, Türkiye

ADİYAMAN'IN JEOLojİK MİRASI ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİ

Adıyaman'ın benzersiz jeolojik çeşitliliğini, korunması gereken jeolojik miras alanlarını(jeosit), bölgenin tektonik evrimini ve jeoturizm potansiyelini bilimsel temelde ele almak amacıyla düzenlenen “**Adıyaman'ın Jeolojik Mirası Çalıştayı**”, 13–15 Haziran 2025 tarihleri arasında Adıyaman Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştay; TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Kültürel Jeoloji ve Jeolojik Miras Çalışma Grubu öncülüğünde Adıyaman Valiliği, Adıyaman Belediyesi, Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Adıyaman İl Temsilciliği, Jeolojik Mirası Koruma Derneği (JEMİRKO), Adıyaman Yaylakonak Belediyesi ve UNESCO Türkiye Millî Komisyonu'nun ortak organizasyonu ile hayata geçirilmiştir.

Çalıştay, Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Mustafa Vehbi Koç Salonu'nda; TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Kültürel Jeoloji ve Jeolojik Miras Çalışma Grubu Başkanı Sayın Prof. Dr. Mehmet Özkul, Adıyaman Ticaret ve Sanayi Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Mehmet Torunoğlu, TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Hüseyin Alan, Adıyaman Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Mehmet Keleş ve Adıyaman Belediyesi Başkanı Av. Abdurrahman Tutdere'nin açılış konuşmaları ile başlamıştır. TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Kültürel Jeoloji ve Jeolojik Miras Çalışma Grubu Başkanı Prof. Dr. Mehmet ÖZKUL, her dönem farklı bir ilimizin jeolojik mirasının ortaya çıkarılması amacıyla düzenlenen Çalıştaylar dizisine, bu yıl Adıyaman ilimizde yapılması kararlaştırılarak il düzeyinde düzenlenen jeolojik miras çalıştayları serisine bir yenisini eklediklerini belirterek, hazırlık aşamasından son ana kadar gösterilen özveri nedeniyle Düzenleme Kurulu'na, titiz çalışmaları için Bilim Kurulu'na ve bildirileri ve katılımlarıyla katkı sunan tüm katılımcılara teşekkürlerini sunmuş ve çalıştayın başarısını vurgulamıştır. Açılış konuşmasında TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Hüseyin Alan, kültürel jeoloji ve jeolojik mirasın tarihsel süreç içerisinde dünyada ve ülkemizde gelişimi hakkında bilgi verdikten sonra, Jeoloji Mühendisleri Odasının son yirmi beş yıllık sürede bu konuda yaptığı çalışmalar hakkında bilgi aktardıktan sonra, 2000'li yılların başlarına kadar ülkemizin uluslararası alanda tanıtım yüzü olan Adıyaman'ın, son 25 yıldır sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal mirasının tanıtımından vazgeçilmiş olması nedeniyle birçok kurum ve kuruluş tarafından turizm destinasyonundan çıkarıldığı, bunda yerel kalkınmayı, istihdamı ve üretimi olumsuz etkilediğini ifade ederek, ekonomisi, tarım ve hayvancılık, turizm ve tekstil sektörüne bağımlı olan, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremlerde ağır yara alan Adıyaman'ın, yerel kalkınmasını geliştirebilmesi, istihdamı artırabilmesi için sahip olduğu tarihi, kültürel ve jeolojik mirasın ortaya çıkarılması için envanter çalışmalarının sürdürmesi,

ortaya çıkan bu varlıkların gelecek nesillere aktarabilmesi için koruması ve günümüzde de jeoturizm yoluyla insanlığın hizmetine sunarak yerel kalkınma ve istihdama destek vermesi gerektiğini ifade etmiştir.

Çalıştaya; jeoloji mühendisleri başta olmak üzere farklı disiplin alanlarından çok sayıda araştırmacı; kamu kurumları ve yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, yüksek lisans ve doktora öğrencileri katılım sağlamıştır. Üç gün süren programda biri davetli olmak üzere toplam 17 bilimsel bildiriyle zenginleştirilmiştir. Davetli konuşmacı olarak söz alan UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkan Vekili Prof. Dr. Nizamettin KAZANCI, UNESCO'nun ilgili programları ve küresel hedeflerini tanıtan bir sunum gerçekleştirmiştir. KAZANCI, Adıyaman-Çelikhan güzergâhının uluslararası standartlarda bir **‘Jeoturizm Rotası (Jeo-Rota)’** olarak geliştirilip tanıtılmasını ve böylece küresel jeoturizm haritasındaki yerini almasını önermiştir. Yoğun görüşmeler ve değerlendirmeler sonucunda katılımcılar arasında aşağıdaki konularda görüş birliği sağlanmış ve eylem planı oluşturulmuştur:

1. **Süreklilik ve Farkındalık:** Ülkemizin zengin bir jeoçeşitliliğe sahip olduğu, bu çeşitliliğin tespiti, korunmaya değer olanların Çevre, Şehircilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından belirlenerek envanter çalışmasının yapılması ve korunma altına alması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca illerimizin sahip olduğu jeolojik miras öğelerinin ortaya çıkarabilmesi için benzer çalıştayların çok paydaşlı olarak periyodik olarak tekrarlanması ve jeolojik miras konusunun çeşitli iletişim kanalları ve etkinliklerle (sergiler, halka açık konferanslar vb.) sürekli gündemde tutulması.
2. **Yerel Koordinasyon ve İdari Birim Mekanizması:** Adıyaman’da çok paydaşlı bir “Jeolojik Miras ve Jeoturizm Çalışma Grubu” kurulması. Bu grubun; jeolojik miras, jeosit, jeopark, jeokoleksiyon, miras taş ve jeoturizm faaliyetlerinin koordinasyonu, planlanması ve yürütülmesinden sorumlu olması; yerel yönetimler, ilgili meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ile toplum temsilcileriyle düzenli iş birliği ve istişare içinde çalışması.
3. **Koruma ve Tescil Süreçleri:** Mevcut jeolojik miras alanlarının etkin korunması, potansiyel yeni jeosit alanlarının bilimsel kriterlerle tespit edilmesi ve bu alanların resmi tescili için Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü’ne başvurulması. Başvuru sonrası sürecin aktif olarak takip edilerek sonuçlandırılması için çaba gösterilmesi.
4. **Eğitim ve Farkındalık Programı:** İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile iş birliği protokolü çerçevesinde, ilk ve ortaöğretim kurumlarında aşağıda belirtilen konularda düzenli seminerler, konferanslar ve eğitici atölye çalışmaları düzenlenmesi:
 - Jeolojik Miras, Jeosit, Kültürel Jeosit, Jeopark Kavramları
 - Kültürel ve Doğal Mirasın Önemi
 - Doğal Afetler (Deprem, Sel, Heyelan) ve İklim Değişikliği Bilinci
 - Sürdürülebilir Turizm (Doğa Turizmi, Jeoturizm)
 - Jeolojik Mirasın Kırsal Kalkınmadaki Rolü
 - Kentin sahip olduğu jeokoleksiyonların (mineral ve fosil buluntuları) il müzelerinde sergilenmesi amacıyla Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün çalışma yürütmesi.

5. **Özel Günlerde Farkındalık:** UNESCO öncülüğünde farklı konularda ilan edilen ve farkındalık oluşturmak amacıyla düzenlenen özel günlerde (Uluslararası Jeoçeşitlilik Günü, Dünya Turizm Günü gibi) konuya dikkat çeken halka açık etkinlikler, doğa gezilerinin düzenlenmesi ve bilgi paylaşımında bulunulması.
6. **Etkin İletişim ve Tanıtım:** Yukarıdaki amaçların gerçekleştirilmesi için yerel medya kuruluşlarıyla iş birliğinin güçlendirilmesi ve sosyal medya platformlarının (web sitesi, Instagram, Facebook, vb.) stratejik ve etkin bir şekilde kullanılması. Profesyonel tanıtım materyalleri (broşürler, belgeseller, dijital içerikler) geliştirilmesi.
7. **İzleme ve Değerlendirme:** Alınan kararların ve başlatılan eylemlerin düzenli olarak izlenmesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi için bir izleme mekanizması oluşturulması.

Çalıştay kapsamında Adıyaman'ın stratigrafik gelişimi, aktif tektoniği, jeolojik miras envanteri, jeopark potansiyeli, kanyon ve karstik sistemleri, fosil alanları, petrol jeolojisi ve doğal afet-jeolojik miras ilişkisi gibi temalar çok disiplinli bir bakış açısıyla tartışılmış ve yapılan sunumlar, tartışmalar, arazi gözlemleri ve değerlendirmeler sonucunda aşağıda belirtilen kararlar alınmıştır.

Bu kapsamda;

1. Adıyaman'ın Jeolojik Miras Potansiyeli Ulusal Ölçekte Kritik Bir Değere Sahiptir

Adıyaman; Prekambriyen temelden Miyosen çökellerine, Neotetis'in kapanma ürünlerinden Arap-Avrasya levha çarpışmasının izlerine kadar geniş bir jeolojik arşiv sunmaktadır. **Cendere Antiklinali, Çelikhan Fay Kavşağı, Şelmo Formasyonu, Kahta Çevresindeki Karbonat Platformları, Koçali Karmaşığı vve Midyat Karbonatları** gibi alanlar Türkiye'nin en önemli jeosit adayları arasında yer almaktadır. Bu alanların jeosit statüsünün Adıyaman Valiliği ve Çevre, Şehircilik ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından netleştirilmesi, korunması ve tescillenmesi gereklidir.

2. Adıyaman'da Jeopark Kurulması İçin Bilimsel Temel Mevcuttur

Çalıştayda sunulan bulgular; Adıyaman'ın UNESCO Küresel Jeopark kriterlerini karşılayabilecek nitelikte jeolojik çeşitlilik, tarihi ve kültürel miras bütünlüğü ve jeoturizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Çelikhan-Kurucaova, Cendere, Göksu ve Fırat kanyon sistemleri ile Kahta hattındaki fosil alanları jeopark çekirdek bölgeleri olarak değerlendirilmiştir.

3. Tektonizma Kontrolünde Gelişen Yapılar Bilimsel ve Eğitsel Açidan Önceliklidir

Çelikhan Fay Kavşağı, Adıyaman-Bozova-Fay Çifti, Lice-Kalecik Fay Sistemi ve 2023 Kahramanmaraş depremlerinin kontrol ettiği deformasyon zonları bölgenin jeodinamik mirasının temel bileşenleridir. Bu alanların haritalanması, izlenmesi ve doğasever ve öğrenci-teknik gezilerine açılması önerilmektedir.

4. Jeolojik Mirasın Korunması İçin Kurumsal Yapıların Güçlendirilmesi Gereklidir

Çalıştayda, Adıyaman Valiliği, Adıyaman Üniversitesi, yerel yönetimler, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, TPAO Bölge Müdürlüğü ile ilgili meslek örgütleri ve STK'larından oluşan ortak bir “**Adıyaman Jeolojik Miras Komisyonu**” oluşturması önerilmiştir. Bu komisyon; envanter oluşturulması, jeosit tescili, koruma planları ve jeoturizm rotalarının belirlenmesinden sorumlu olması ve ayrıca Adıyaman Belediyesi bünyesinde “**Jeolojik Miras Koruma ve Jeopark Şube Müdürlüğü**” biriminin kurulması önerilmiştir.

5. Jeoturizm Adıyaman'ın Sürdürülebilir Kalkınmasına Katkı Sağlayacaktır

Petrol endüstrisinde açığa çıkan stratigrafik kesitler, kanyon sistemleri, doğal köprüler, mağara oluşumları, fosil alanları ve tarihi yapılar jeoturizm açısından güçlü bir altyapı sunmaktadır. Jeoturizm; yerel halkın ekonomik katkı elde etmesini, bölgenin tanıtımını ve jeolojik değerlerin korunmasını destekleyecek bir kalkınma modeli olarak görülmüştür.

6. Jeolojik Mirasın Eğitimde Kullanımı Desteklenmelidir

Adıyaman Üniversitesi bünyesinde öğrenci saha gözlemleri, dijital jeolojik miras arşivi gibi faaliyetlerin sürdürülebilirliği açısından gerekli olduğu değerlendirilmiştir.

7. Çevresel Baskılar Altındaki Jeositler İçin Acil Önlem Planı Gereklidir

Çat Barajı yüzen adaları, kireçtaşı yamaçlarının karstik bozunumu, düzensiz yapılaşma, taş ocakları, çöp depolama alanları ve plansız turizm baskısı nedeniyle birçok alan tehdit altındadır. Koruma önlemleri, bilimsel rehberlik ve yönetim planları eşliğinde uygulanmalıdır.

8. Jeolojik Miras Verilerinin Ulusal Sistemlere Entegrasyonu Sağlanmalıdır

Hazırlanacak jeosit ve jeolojik miras haritalarının TUCBS ve yerel yönetimlerin CBS altyapısına entegre edilmesi; planlama, risk yönetimi ve turizm kararlarında kullanılabilirliği artıracaktır.

9. Adıyaman'ın Jeolojik Mirasının Uluslararası Platformlarda Tanıtılması Gereklidir

Adıyaman'ın jeolojik mirasının uluslararası jeoloji birliklerine, UNESCO Jeopark Ağı'na ve küresel bilim topluluklarına tanıtılması, bölgenin görünürlüğünü artıracak ve jeopark başvurusu için gerekli farkındalığı güçlendirecektir.

Sonuç

Adıyaman'ın jeolojik mirası; doğal, bilimsel, kültürel ve ekonomik açılardan Türkiye'nin en önemli jeolojik miras havzalarından biri olarak değerlendirilmiştir. Üç gün süren tartışmalar sonucunda, Adıyaman'da jeolojik mirasın korunması, jeoturizm potansiyelinin geliştirilmesi, jeopark çalışmalarının başlatılması ve jeolojik değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması için çok paydaşlı, sürdürülebilir ve bilim temelli bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiği konusunda tam bir görüş birliği sağlanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet ÖZKUL
Düzenleme Kurulu Adına